G8'lerin 'Sürdürülebilir Bir Gelecek İçin Sorumlu Liderlik' bildirgesinden yansıyanlar

İklim değişikliği krizini fırsata çevirme arayışı

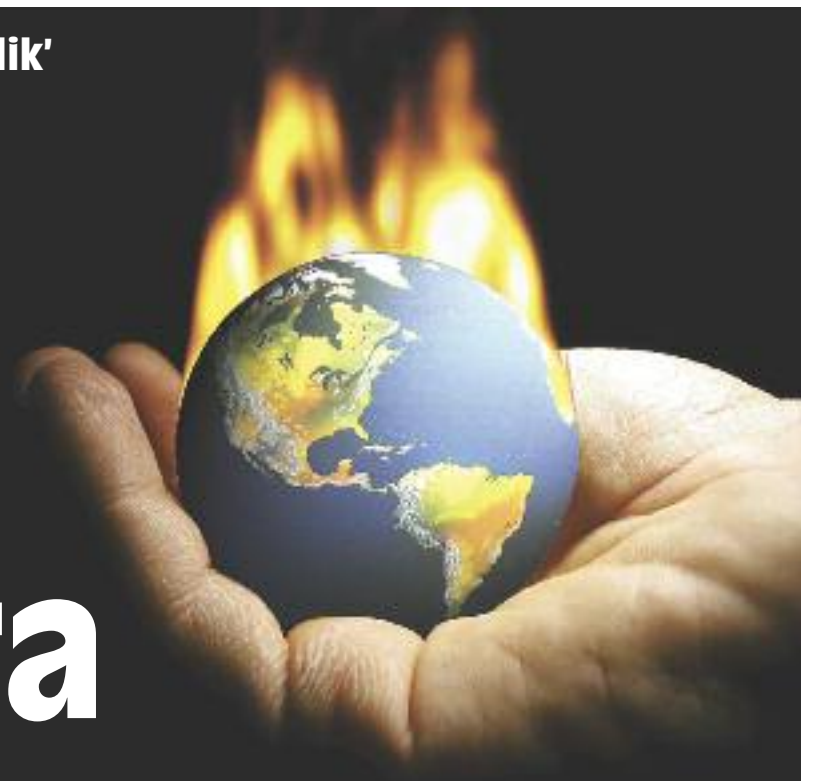

G8'lerin bildirgesinde, sera gazı salımlarının azaltılmasında ticari mekanizmaların rolüne vurgu yapılarak, bu mekanizmalarının diğer ülkeleri de kapsayacak şekilde genişletilmesine yönelik görüşler ortaya konmaktadır. Ticari mekanizmaların bugüne kadar sera gazı azaltımına ve iklim değişikliğinin önlenmesine yarar sağlamak yerine "karbondioksit" üzerinden yeni bir piyasa oluşyturmaya hizmet ettiğinin açıkça ortaya çıkmasına rağmen G8'ler egemen söylemi değiştirmemekte ve "piyasa" her zamanki gibi kutsanmaya devam edilmektedir.

Nilgün ERCAN
Kimya Mühendisi

İtalya, L'Aquila'da 8-10 Temmuz 2009 tarihleri arasında yapılan zirvede, ABD, Almanya, Fransa, İtalya, Japonya, İngiltere, Rusya Federasyonu ve Kanada'dan oluşan G8 liderleri, AB temsilcisinin de katılımıyla 8 Temmuz'da **"Sürdürülebilir Bir Gelecek İçin Sorumlu Liderlik"** başlığı altında bir bildirge yayımladılar. Ertesi gün, 9 Temmuz'da da, bu gruba ilave olarak sekiz ülkenin (Avustralya, Brezilya, Çin, Hindistan, Endonezya, Güney Kore, Meksika ve Güney Afrika) daha katılmasıyla oluşan Büyük Ekonomiler Forumu adına iklim ve enerji konularında bir açıklama daha yapıldı.

G8 liderlerinin bildirgesinde, **"Ekonomik ve Finansal Kriz"**, **"Kalkınma ve Afrika"** ana başlıklarının yanı sıra, önemli bir bölüm de **"Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı: İklim değişikliği, Temiz Enerji ve Teknoloji"** konusuna ayrılmıştır. Bildirgede, iklim değişikliğinin sadece çevreyi değil, esas olarak varlığımızı ve gelecekteki refahı tehdit ettiği belirtilerek karbon yoğunluğu düşük bir toplumsal yapının gerekliliğine işaret edilmektedir. Aynı zamanda sosyal ve ekonomik kalkınma için enerji temini ve emre amadeliğinde kararlılık ve güvenilirliğin şart olduğu belirtilerek, varolan ya da yeni teknolojilerin inşası ile yenilikçi ekonomi, çevre ve enerji politikalarının oluşturulması için tüm ülkelerde acil ve kararlı bir eylemlilik gerektiğine dikkat çekilmektedir.

Bildirgede artık klasik hale gelen **"etkin çalışan piyasa, rekabetçi yapılar, kararlı kamu politikaları"** gibi vurguların yanında, **"enerji verimliliği, temiz teknolojiler ve yenilenebilir enerji alanındaki yatırımların arttırılması"** gibi söylem düzeyinde alıştığımız konulara bir kez daha yer verilmekte, teknolojik gelişmenin ve küresel ölçekte yaygınlaşmasının önemine işaret edilmektedir. Son dönemde yine sıkça dile getirildiği üzere yeşil ve temiz bir ekonomik gelecek inşa edilerek yeni iş olanakları ve ekonomik iyileşme sağlanacağına dikkat çekilmekte ve bu konuda diğer ülkelere de çağrı yapılmaktadır.

Yapılmak istenenler konusunda daha doğru bir fikir oluşturabilmek için, genel kabul görecek söylemlerin ve beylik ifadelerin arasında, özellikle dikkat çeken hususların üzerinde durmakta yarar vardır.

Kopenhag sürecinde G8'ler

G8'lerin bildirgesindeki değerlendirmeye ve eleştiriye açık hususlar şöyle sıralanabilir:

- Bildirgede, bu yılın sonunda Kopenhag'ta yapılacak olan BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (İDÇS) Taraflar Konferansı'nda gelişmiş ülkelerin güçlü bir katkı koyacakları belirtilmektedir. Bu konuda 2007 yılında yapılan Bali Konferansı'na referans verilirken, konunun **"2012 sonrası için küresel ve kapsamlı bir anlaşmanın şekillendirilmesi"** şeklinde esnek bırakılması, Kopenhag'da varolan uygulamalardaki boşlukları giderecek ve gecikmeksizin uygulamaya sokulacak bir dizi karar bekleyen azgelişmiş ülkelerde soru işaretleri oluşturmaktadır.

-G8'ler bildirgede, küresel sıcaklık artışını sanayi öncesi döneme göre 2 derecelik (ºC) bir eşik değer ile sınırlamayı tüm ülkelerin üzerinde anlaştığı bir konu şeklinde sunmaya çalışmaktadır. Buna karşılık bilim adamları arasında **"2 ºC'lik artışın"** bir güvenlik sınırı gibi algılanmaması gerektiği, bu açıdan bir kesinlik olmadığı, iklim değişikliğinin etkilerinin şu anda da görüldüğü dile getirilmektedir. İklim değişikliğinden en fazla zarar görmesi beklenen ada ülkeleri ile azgelişmiş ülkeler artışın daha düşük seviyelerde tutulması gerektiğini savunmaktadır.

'Baz yıla' ABD rötuşu

- Kyoto Protokolü'nde, emisyon indirimi taahhütleri için baz yıl olarak 1990 yılı alınmış olup ülke envanterlerinde emisyonlara ilişkin tüm karşılaştırmalar buna göre yapılmaktadır. Buna karşılık bildirgenin 65. fıkrasında, G8 ülkelerinin 2050 yılında yüzde 80 veya daha fazla azaltımı hedeflediği belirtilirken, baz yıl olarak **"…1990 yılı ve daha yakın yıllara kıyasla"** ifadesi yer almaktadır. Baz yıl için getirilen bu esnekliğin ABD'de yasalaştırma çalışmaları devam eden düzenleme ile ilişkili olduğunu düşünmek herhalde yanlış olmayacaktır.

Bilindiği üzere, **Obama**'nın gelişi ile hemen her konuda olduğu gibi sera gazları indirimi konusunda da ABD'nin Bush yönetiminden farklı bir tavır izleyeceği beklentisi yaygındı. Henüz Senato'dan geçip geçmeyeceği belli olmamakla birlikte, haziran ayı sonunda Temsilciler Meclisi'nden geçen ve Waxman-Makey adı ile anılan düzenleme ile ABD, 2020 yılında emisyonlarını 2005 yılı emisyonlarına göre yüzde 17, 2050 yılında ise yüzde 83 oranında düşürmeyi, ayrıca ulusal bir **"emisyon üst sınırı ve ticareti"** (cap and trade) sistemi kurmayı hedeflemektedir. ABD'deki düzenleme birçok açıdan eleştiri almaktadır. ABD'nin emisyonları 2005 yılında 1990 yılına kıyasla yaklaşık yüzde 16 arttığından 2020 yılında hedeflediği yüzde 17'lik indirim, 1990 yılı emisyonlarına göre çok daha düşük bir

oranda kalmaktadır. Bir eleştiri de indirimlerin büyük ölçüde karbon kredileri ile karşılanacağı yönündedir. Ayrıca South Centre adındaki, gelişmekte olan ülkelerin kurduğu hükümetlerarası bir organizasyonun yöneticiliğini yapan **Martin Khor** tarafından hazırlanan 6 Temmuz 2009 tarihli bir makalede, söz konusu düzenleme ile ABD'ye ithal edilen mallar için, karbon/enerji yoğunluklarına bağlı olarak **"tahsisat"** satın alınmasını gerektirecek ek parasal yükümlülükler getirildiğine dikkat çekilmektedir. Makalede özellikle Çin ve Hindistan'ın ABD'nin getirdiği bu korumacı uygulamaya karşı çıktıklarına ve uygulamanın Dünya Ticaret Örgütü kurallarına aykırı olduğuna ilişkin saptamalarına yer verilmektedir.

G8'in kısa vadeli hedefi belirsiz

- G8'lerin 2050 yılı için uzun vadeli bir hedef telaffuz edip, buna karşılık orta vadede 2020 yılı için indirim oranını somutlaştırmamaları eleştiri almaktadır. Bu şekilde 2050 yılı için koydukları hedefin ciddiyeti ve gerçekleşebilirliği de soru işaretli hale gelmektedir.

- Bildirgede, gelişmiş ülkelerce iklim değişikliği ile ilişkili olarak teknolojik gelişmelere büyük önem verilmekle birlikte gelişmekte olan ülkelere teknoloji transferi konusunda güçlü vurgular bulunmamakta, buna karşılık çevreyle uyumlu ürünlerin ve hizmetlerin ticaretinin önündeki tarife ve tarife dışı engellerin kaldırılması veya azaltılması gibi gelişmiş ülkelerin çıkarlarına hizmet edecek ifadeler yer almaktadır. Aralarında Çin, Hindistan gibi ülkelerin de yer aldığı Büyük Ekonomiler Forumu tarafından ertesi gün yapılan açıklamada da teknoloji konusuna değinilmiştir. Bu dokümanda, **"Özel yatırımların, kamu-özel ortaklığının, uluslararası işbirliğinin ve bölgesel yenilik merkezlerinin önemi de dikkate alınarak, düşük karbonlu, çevre dostu teknolojilerin araştırılması, geliştirilmesi ve uygulanabilirliğinin gösterilmesi için kamu yatırımlarının önemli ölçüde arttırılacağı ve koordine edileceği"** belirtilmektedir. Ayrıca temiz enerji teknolojilerinde öncülük yapacak ülkelerin atacağı adımların memnuniyetle karşılanacağı ifade edilmektedir.

Teknoloji transferine mülkiyet hakkı freni

- Bu arada G8'lerin bildirgesinin dikkat çeken bir yanı da teknoloji transferi öne çıkarılmazken fikri mülkiyet haklarına önemli ölçüde vurgu yapılmasıdır. Nitekim ABD'de, gerek yukarıda belirtilen düzenleme gerekse yakın zamandaki başka düzenlemelerle fikri mülkiyet haklarının korunmasına ilişkin koşulların daha da sıkılaştırıldığı belirtilmektedir. Gelişmekte olan ülkeler, fikri mülkiyet hakları üzerinden geliştirilen korumacı politikaların gelişmekte olan ülkelerde iklim değişikliğine karşı alınacak önlemleri zora sokacağına dikkat çekmektedir. Ayrıca bu durumun, İDÇS'nin, gelişmiş ülkelerin çevreye uyumlu teknolojilerin ve know-how'un özellikle gelişmekte olan ülkelere transferini, bu teknolojilere geçişlerini desteklemek, kolaylaştırmak ve finanse etmek üzere tüm uygulanabilir adımları atacağına dair 4.5 sayılı maddesine aykırı olduğuna işaret edilmektedir.

- Üzerinde tartışmaların olduğu bir konu da iklim değişikliğine karşı mücadele ve uyum çalışmalarının finansmanıdır. Meksika'nın finansman konusunda, gelişmiş ülkelerle diğerleri arasında bir orta yol bulmak üzere, ülkelerin GSYİH'sı, nüfusu ve emisyonlardaki payları dikkate alınarak belirlenecek katkıları ile İDÇS bünyesinde bir fon oluşturulması önerisi vardır. G8'ler Bildirge'de Meksika'nın önerisine olumlu baktıklarını belirtirken, ertesi günkü bildirgede **"Meksika'nın Yeşil Fon önerisi de dahil olmak üzere, uluslararası fon düzenlemelerine ilişkin tekliflerin dikkate alınacağı"** ifadesi yer almıştır. Zira finansman konusunda, sanayileşmiş ülkelerin sorumlu olmasını savunan Çin ve G77'lerin önerisi ile başka ülkelerin teklifleri de bulunmaktadır.

'Emisyon piyasası' vurgusu

- Tahmin edileceği üzere, bildirgede vurgu yapılan konulardan biri de sera gazı salımlarının azaltılmasında ticari mekanizmaların rolü olup, bu rolün de arttırılacağı anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili ifadelerde, piyasa mekanizmalarının diğer ülkeleri de kapsayacak şekilde, sektörel bazda ve mümkün olduğu ölçüde genişletilmesine yönelik görüşler ortaya konmaktadır. Ticari mekanizmaların bugüne kadar sera gazı azaltımına ve iklim değişikliğinin önlenmesine yarar sağlamak yerine, amacından tamamen saptırılarak **"karbondioksit"** üzerinden yeni bir meta ve yeni bir piyasa oluşturmaya hizmet ettiğinin açıkça ortaya çıkması egemen söylemi ve uygulamaları etkilememekte ve **"piyasa"** her zamanki gibi kutsanmaya devam edilmektedir.

Ayrıca bugüne kadar hesaba katılmayan uluslararası havacılık ve deniz taşımacılığından kaynaklanan emisyonların, 2012 sonrasında kontrol altına alınması için çaba gösterileceği belirtilmektedir.

Enerjide bilinen söylemler tekrarlandı

G8'lerin bildirgesinde, her biri ayrı ayrı ele alınmaya değer olan uyum, doğal afetler, biyoçeşitlilik, ormanlarda ve arazilerde nitelik kaybı gibi konuların yanısıra temiz ve erişilebilir enerji konusuna da yer verilmektedir. Dokümanda, iklim değişikliği ve uzun erimli sürdürülebilir kalkınma konularının, (özellikle temiz enerji temini vasıtasıyla) enerjinin emre amadeliğinin sağlanması ve enerji yoksulluğunun önüne geçilmesi ile yakından ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Enerji altyapısı ve enerji verimliliği alanındaki yatırımların güçlendirilmesi, enerji çeşitliliği ve teknolojik yenilenme her zamanki gibi dikkat çekilen konulardır.

Bu arada sera gazlarını azaltmak üzere, yenilenebilir enerji kaynaklarının yanısıra nükleer enerji, özellikle nükleer güvenlik konularına ve karbon tutma ve depolama teknolojilerine vurgu yapılmaktadır. Bu iki teknoloji de mevcut üretim ve tüketim kalıplarını fazla değiştirmeden yoğun enerji üretimini sürdürmeyi sağlayacak teknolojilerdir; arkalarında güçlü lobilerin desteği bulunmaktadır.

Enerji konusunda da, artık beylik hale geldiği üzere enerji piyasasının işlerliğine değinilmekte, enerji piyasasının iyi bir şekilde işleyebilmesinin önşartı olarak uluslararası yasal ve düzenleyici yapıların destekleneceği ve iyileştirileceği vurgulanmaktadır.

Yeni pazarlar arayışı

Enerji yoksulluğunun önüne geçilmesi konusunda da, modern enerji hizmetlerine erişebilir olmanın insani ve toplumsal gelişme açısından önemli olduğu, enerjiye erişim ve emre amadeliğin gerek kırsal gerekse kentsel alanda yaşam koşullarının iyileştirilmesi, daha temiz su, daha iyi sağlık koşulları, daha iyi eğitim ve diğer yaşamsal hizmetlerin temini ile sıkı sıkıya ilişkili olduğu gibi itiraz edilmesi pek de mümkün olmayan saptamalar yer almaktadır. Ancak kırsal elektrifikasyon projeleri ve yenilenebilir enerji sistemlerinde özel sektör yatırımlarına hız verilmesi, **"özel sektör"** ile işbirliği yapılarak uygun teknolojilerin devreye sokulması, beceri ve yeterliliklerin geliştirilmesi türündeki ifadelerden, esas amacın enerji yoksulluğunu gidermekten çok, bugüne kadar Batılı şirketler için pazar özelliği göstermekten uzak ülkeleri ve yerleri de pazara dönüştürmek için gerekli mekanizmaları harekete geçirmek olduğu anlaşılmaktadır. Zaten konunun genelinde özel sektörün rolüne sürekli vurgu yapılmaktadır.

Sonuçta, bekleneceği üzere G8'ler **"sorumlu"** bir hareket tarzı yerine kendi çıkarlarını öne koyan çizgilerini sürdürmektedir. İklim değişikliği konusunda çizilen felaket senaryoları ile bu işin sorumluluğunu taşıması gereken ülkelerin niyetleri ve uygulamaları arasında önemli bir uçurum bulunmaktadır. Bu durum bazı soruları akla getirmektedir: Sistemin egemen güçleri karşı karşıya kalınan küresel ekolojik kriz karşısında, kısa vadeli çıkarlarını kollamak adına ciddi bir aymazlık içinde midir? Karşımızda, başka konularda da olsa, sık sık duymaya alıştığımız **"Krizi fırsata çevirmek"** eğilimlerinin bu kez iklim değişikliği karşısında sorumsuzca sürdürülen örnekleri mi vardır? Yoksa iklim değişikliği üzerinden yürütülen programlı ekonomik ve politik manevralar mı söz konusudur? Bilimsel araştırmaların taşıdığı belirsizlikler, bilgi üretimi ve bilgiye erişim dahil, sistemin içerdiği ve ürettiği her türden eşitsizlik ve bağımlılık soru işaretlerini de güçlendirmektedir. Ancak varolan sistemde ekolojik bir krizin bedelini de yoksulların ödeyeceği akıldan çıkarılmamalıdır. ■

Kaynaklar

- G8 Summit 2009, http://www.g8italia2009.it/G8/Home/Summit/G8-G8_Layout_locale-1199882116809_Atti.htm

- BBC news, http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8143291.stm , 9.07.2009

- G8 Failure to Launch on Climate, 13.07.2009, http://www.ipsnews4.net/news.asp?idnews=47640

- Third World Network web sayfası, http://www.twnside.org.sg/title2/climate/bonn.briefings.4.htm